

FAKITERMELÉSI LEHETŐSÉG ÉSZAK-MAGYARORSZÁG TERMÉSZETSZERŰ ERDEIBEN

DR. VIDOVSZKY FERENC

1986. június 26—27-én, Lillafüreden, az Országos Erdészeti Egyesület az Erdőművelési és Erdőhasználati Szakosztálya közös rendezvényén Észak-Magyarország erdőállományának helyzete, az erdőállomány-gazdálkodás körülményei kerültek megvitatásra. Az egyik vitaindító előadás a fakitermelési lehetőség kérdésével foglalkozott. A téma aktualitását fokozta, hogy a fakitermelések kérdésében szakmánkon belül is és a szélesebb társadalmi megnyilvánulásokban is, kritikák, viták, elmarasztalások hallhatók.

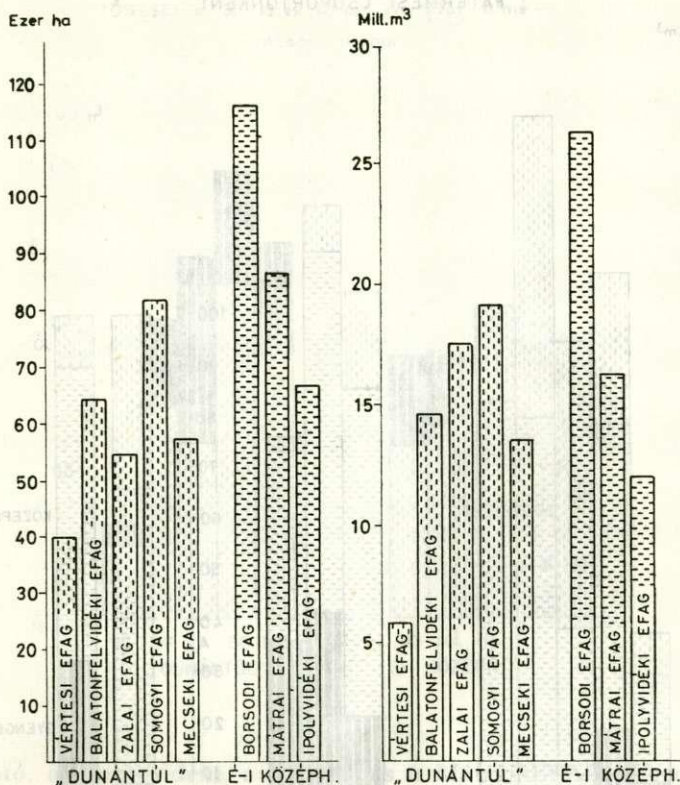
Mi az, hogy fakitermelési lehetőség? — Sokat beszélünk róla, sokat használjuk a megbeszélések során ezt a fogalmat. Az utóbbi években pedig szakmánk központi, sok vitát kiváltó kérdésévé lépett elő. A vitára, a meg nem értésre leginkább az ad okot, hogy a fakitermelési lehetőség alatt mást ért az erdőművelő, mást a fakitermelő. Eltérő állásfoglalása lehet erről egy vállalati igazgatónak és egy államigazgatási szakembernek. Az erdőrendezésnek és az erdőfelügyeletnek is néha más a szakvéleménye ugyanerről a kérdésről. És ne is szóljunk a szakmánkon kívüli hangokról! Pedig a maga módján mindenkinek igaza lehet, hiszen az erdőállomány-gazdálkodás célja másként fogalmazódik meg az eltérő szakemberek csoportjainál. Az erdőállomány-gazdálkodás legkritikusabb döntést igénylő szakasza a fakitermelés, és ezen belül is a véghasználat időpontjának meghatározása. Francia erdészektől hallottam: „Micsoda felelősség kiválasztani azt az 5 percet, amikor 150—200 éves kora között a tölgyet kivágjuk!”.

Az Erdőrendezési Szolgálat az ország egész területén, pontosan leírható módszerrel végzi erdőállományaink állapotának meghatározását. Ezek között kiemelt fontosságú a fatérfogat mérésének és becslésének eljárása. A vágás-érettségi kor meghatározásának szabályai is egyértelműen kialakíthatók. A számítógépen tárolt, évente aktualizált erdőállomány-adattár az Erdőrendezési Szolgálat és az erdőfelügyelőségek rendszeres, szabályozott munkájának az eredménye.

Miért szükséges a fentieket hangoztatni? Mert aki kétkedik, az országos, megyei, szektoros vagy erdőgazdasági méretű erdőállomány élőfakészletében, folyónövedékében vagy kitermelhető fatérfogatában — tehát valamely nagyobb kiterjedésű erdőterület információiban — az az okokat elsősorban a fatermelési táblákban, a fatömegtáblákban, a fatermelési modelltáblákban, az egyes termőhelytípusokon alkalmazható célállományok előírásában vagy az aktualizálásban keresse.

Az aktualizálás megbízhatóságát éppen most ellenőrizzük. Az már egyértelműnek látszik, hogy a fent említett nagyobb területi egységeken az aktualizálás eredményei jók. A felsorolt, egyéb okok megbízhatóságában nincs módom kétkedni, hiszen azok ellenőrzéséhez majdnem akkora munkára volna szükség, mint azok előállítására. És ezt nem is az erdőrendezési szervezet

ERDŐTERÜLET ÉLŐFAKÉSZLET

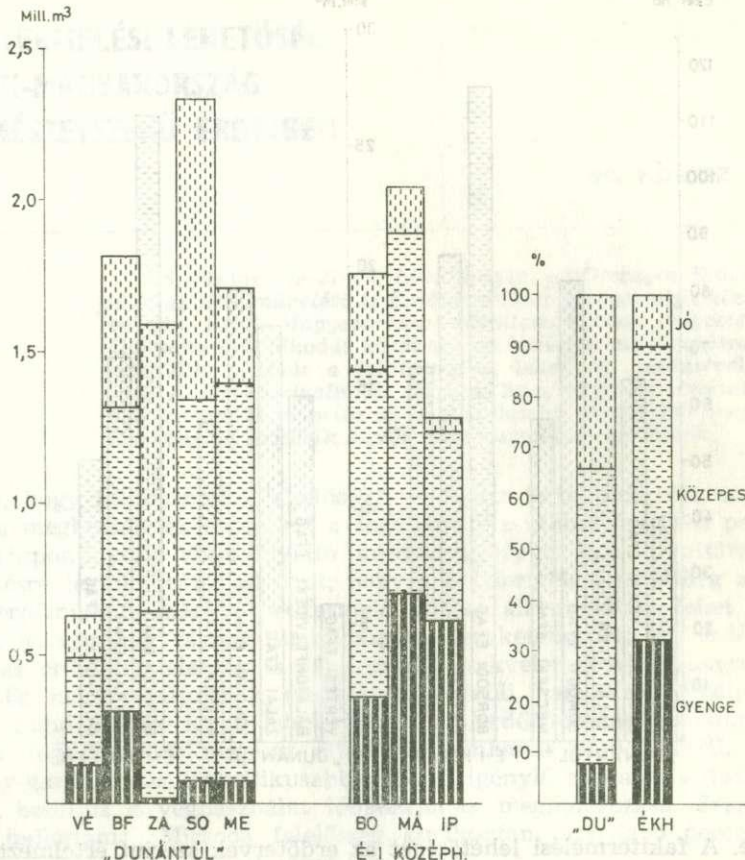
1. ábra

készítette. A fakitermelési lehetőséget az erdőtervek szerint értelmeztem, azaz a tervezett és a még el nem végzett fakitermelések egyéves átlagának az ötszörösét prognosztizáltuk a VII. ötéves időszakra. A fakitermelési lehetőséget csak a véghasználatokban mutatom ki, mivel valamennyi gazdálkodó erdőterve 1990-ig tartalmaz véghasználati előírást — tehát ez pontosabb információ. A nevelővágásokat is megkíséreltük tervezni az 1990 előtt lejárt erdőtervekre, de a modell bizonytalanságai miatt ezekkel itt nem foglalkozom.

Észak-Magyarország erdőállományainak jellemzését, fakitermelési lehetőséget az Ipolyvidéki, a Mátrai és a Borsodi Erdő- és Fafeldolgozó Gazdaságra vonatkozó adatokkal teszem meg, melyekhez hasonlítom az országos erdőgazdasági átlagot és a „dunántúli” átlagot. Ez utóbbit a Vértesi, a Balatonfelvidéki, a Zalai, a Somogyi és a Mecseki EFAG átlaga adja. A síkvidéki és a különleges körülmények között működő erdőgazdaságokat — a többit — kihagytam az összehasonlításokból.

A véghasználati lehetőség vizsgálata előtt nézzük meg ezen gazdálkodók erdőterületének és élőfakészletének viszonyait (1. ábra). Látható, hogy a „dunántúli” élőfakészlet (erdőterületarány) jobb, mint az „É-i-középhegységi”. Az erdőgazdaságokat vizsgálva ugyanezen szempontból átlag körülük: Balatonfelvidék, Somogy, Mecsek, Borsod; átlagon felüli: Zala; átlag alatti: Mátra, Ipolyvidék, Vértés.

A VII. ÖTÉVES TERV VÉGHASZNÁLATI LEHETŐSÉGEI
FATERMÉSI CSOPORTONKÉNT

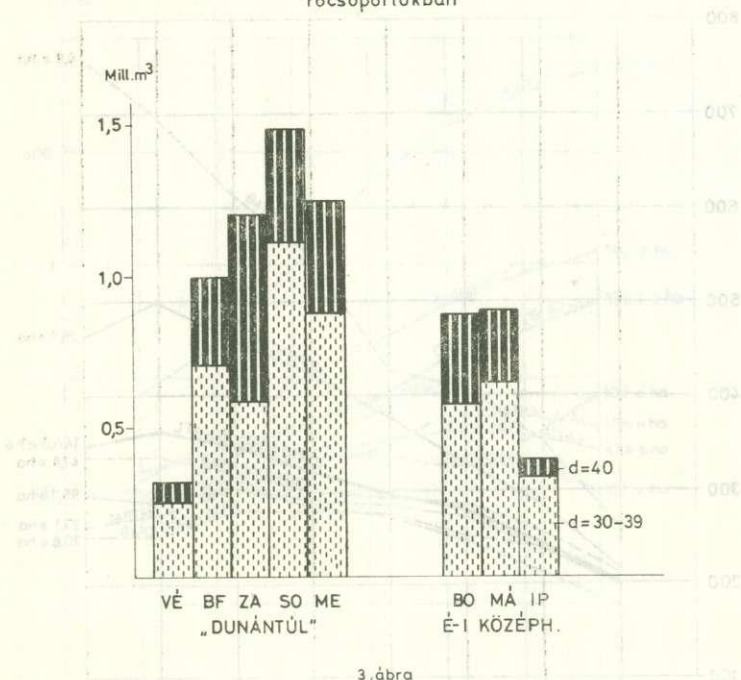

2. ábra

A 2. ábra a VII. ötéves tervi véghasználati lehetőséget mutatja fatermési csoportonként. (A fatermési csoportokat az ERTI fatermesztési modelltabláiból vezettük le. Az I—II. fatermési osztályt jónak, a III—IV-et közepesnek, az V—VI-ot gyengének vettük.) „Dunántúlon” a véghasználati lehetőség fatér-fogatának 34%-a jó, 58%-a közepes és 8 %-a gyenge. Az „Északi-Középegy-ségben”: jó 10%, közepes 58%, gyenge 32%. Az egyes erdőgazdaságoknál a jó, közepes, gyenge viszonzyszázalékok:

Vértess	4,	74,	22,
Balatonfelvidék	27,	56,	17,
Zala	59,	39,	2,
Somogy	43,	53,	4,
Mecsek	18,	77,	5,
Borsod	17,	63,	20,
Mátra	7,	59,	34,
Ipolyvidék	3,	50,	47,

A VII. ÖTÉVES TERV VÉGHASZNÁLATI LEHETŐSÉGEI a 30-39 és 40 cm-en felüli átmérőcsoportokban

3. ábra

Mint látható, az Ipolyvidéki, a Vértesi és a Mátrai EFAG ebben az összehasonlításban igen kedvezőtlen helyzetben van a többivel szemben.

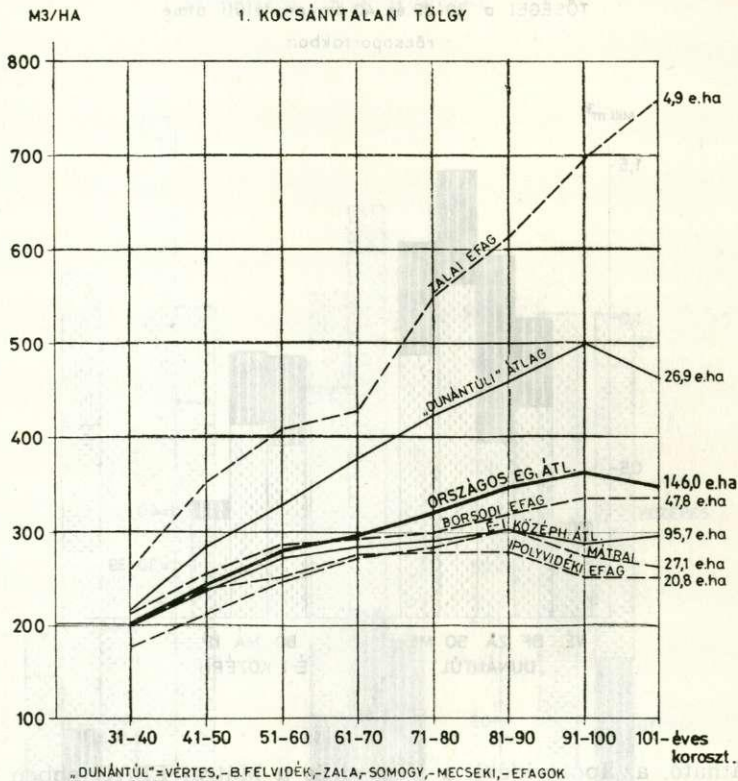
A 3. ábrán a véghasználati lehetőségéből a 30 cm átlagos mellmagassági átmérő feletti erdőállományok fatérfogatát mutattuk ki két csoportban. A 30-39 cm-es és a 39 cm feletti arány tekintetében Zalában kiemelkedő, Ipolyvidéknél, Vértesnél és a Mátrában gyenge a helyzet. Az egész véghasználati lehetőséghez viszonyítva a 30 cm átlagos mellmagassági átmérőjű állományok fatérfogataránya a következő:

Vértes	50%
Balatonfelvidék	55%
Zala	75%
Somogy	65%
Mecsek	71%
Borsod	53%
Mátra	45%
Ipolyvidék	31%

A három legjellemzőbb hegyvidéki fafaj hektáronkénti élőfakészletét is megvizsgáltuk, ami feltétlen összefüggésbe hozható a fakitermelési lehetőség minőségi megoszlásával.

A 4. ábrán a kocsánytalan tölgy (KTT) korosztályonkénti és hektáronkénti élőfakészletét láthatjuk. A három észak-magyarországi erdőgazdaság az országos erdőgazdasági átlag alatt helyezkedik el, ami elsősorban a mostohább

HEKTÁRONKÉNTI ÉLŐFAKÉSZLET

4. ábra

ökológiai viszonyokkal magyarázható. De a 60 évtől kezdődő görbeellaposodás okát valószínűen a gazdálkodás hiányosságában is lehet keresni (túlgyérítések).

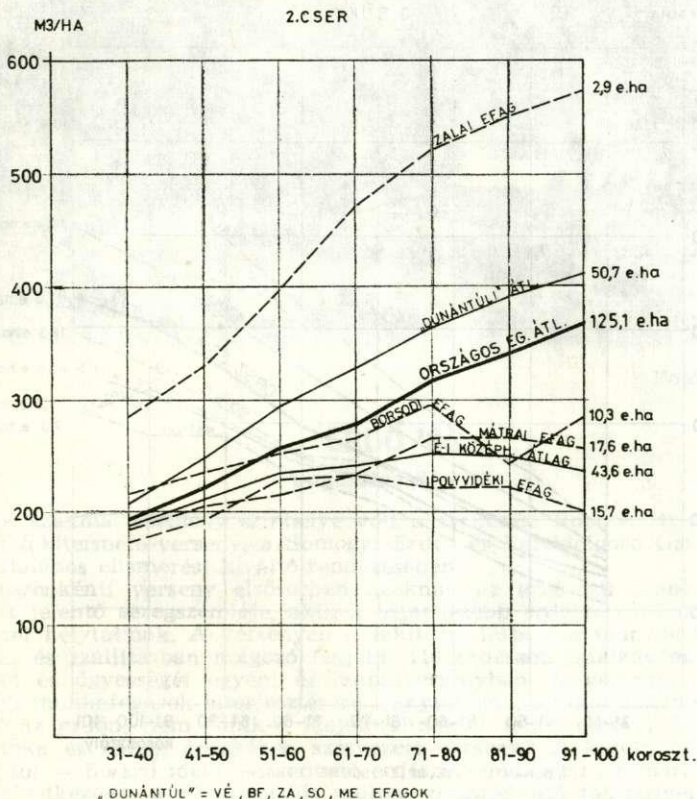
Az 5. ábra a cserrel foglalkozik. A görbék hasonlóak a KTT-hez, de a 60 év feletti változások a Borsodi és az Ipolyvidéki EFAG-nál helyszíni elemzéseket is kívánnak.

A bükköt a 6. ábrán követhetjük végig. Itt nem látszik különösebb probléma. Sajnos ennél a fafajnál is a három észak-magyarországi erdőgazdaság gyenge helyzetben van. A bükkgazdálkodás körülményeit Borsodnál a 65—70 éves, a Mátrában pedig a 85 év körüli állományoknál alaposabban kéne vizsgálni.

A véghasználati lehetőség VII. ötéves tervi elemzése után röviden összefoglalom a 35 éves, országos véghasználati perspektívát, melyet az Erdőrendezési Szolgálatnál kidolgozott VHUIOPT-modell eredményeire is alapozok. Az 1984. január 1-én legalább befejezett erdősítést elért erdőállományok várásérettségi viszonyaiból az alábbi véghasználati lehetőségek adódnak:

1984—1995 között évi	8,0 millió m ³
1996—2000 között évi	5,6 millió m ³
2001—2005 között évi	4,4 millió m ³
2006—2010 között évi	3,5 millió m ³

HEKTÁRONKÉNTI ÉLŐFAKÉSZLET

5. ábra

2011—2015 közötti évi	4,0 millió m ³
2016—2020 közötti évi	4,0 millió m ³

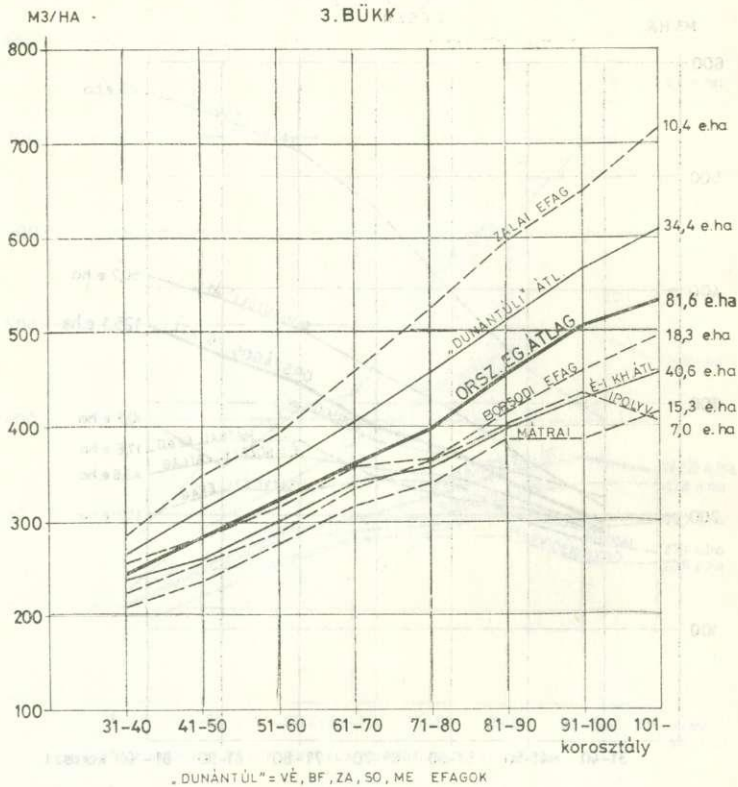
35 éven belül véghasználati fatérfogat várható a jelenleg erdősítés alatt álló erdőterületekről és a jövőbeni erdőtelepítésekből is. Ezek figyelembevételével (telepítésnél évi 1000 ha akác és 1200 ha nemesnyár) az alábbi többlet véghasználati lehetőség jelentkezik:

2000—2005 közötti évi	0,4 millió m ³
2006—2010 közötti évi	1,1 millió m ³
2011—2015 közötti évi	1,9 millió m ³
2016—2020 közötti évi	2,5 millió m ³

1984 és 2020 között ez összesen 233,0 millió m³ véghasználati lehetőséget jelent, amelyet egy évre lebontva, 6,3 millió m³ átlagos véghasználati lehetőséget kapunk.

Egy szélsőséges értéket tartok fontosnak magyarázni, illetve felhívni rá a figyelmet. Az 1985. évi rekord véghasználati teljesítés mellett (6,0 millió m³ volt) az erdőtervekből jóval nagyobb véghasználati lehetőség olvasható ki a következő 10 évre. Ennek a lehetőségnek kb. 20%-a az elmúlt évek során

HEKTÁRONKÉNTI ÉLŐFAKÉSZLET

6. ábra

felhalmozódott, ún. tartalék. De jól tudjuk, ezt elsősorban igen gyenge minőségű, nehezen megközelíthető állományok képviselik. Itt a fakitermelés jövedelmezősége is kérdéses, az erdőfelújítási költségek pedig jóval meghaladják az átlagos értéket.

A VII. ötéves tervi országos véghasználati lehetőségből 23% a gyenge fatermő képességű állományokból jön össze. De a KTT véghasználati lehetőségéből 42% a gyenge, A- és CS-nél 22%, NNY-nál 33%, HNY-nál 23% tartozik a gyenge kategóriába.

Dr. Márkus László munkáiból ismerjük, hogy az V. és VI. fatermési osztályú állományok fakitermelésének ökonómiai körülményei nehezek.

A lapban megjelent tanulmányok szerzői: *Apalóczyk István* műszaki vezető, Buda-vidéki ÁEVAG, Budakeszi; *dr. Csötönyi József* főelőadó, MÉM EFH, Budapest; *Gurisatti Gábor* műszaki vezető, ERTI, Szombathely; *Gyarmati László* erdőtervező, Zalaegerszeg; *Havas Tibor* erdőtervezési csoportvezető, Zalaegerszeg; *Dr. Majer Antal* ny. egyetemi tanár, Sopron; *dr. Molnár Sándor* egyetemi docens, EFE, Sopron; *dr. Nagy Illés* Középtiszavidéki Vízügyi Igazgatóság igazgatóhelyettese, Szolnok; *dr. Pankotai Gábor* ny. egyetemi tanár, Hegykő; *Somogyi Zoltán* tud. továbbképzési osztályvezető, ERTI, Budapest; *dr. Várhelyi István* egyetemi docens, EFE, Sopron; *dr. Vidovszky Ferenc* osztályvezető, MÉM ERSZ, Budapest; *Wagner Tibor* műszaki igazgató, Mátrai EFAG, Eger.